

обобщението, че то има сложна йерархична структура, както и преферирана насоченост по отношение на други етнически общности. Възщност основният модел на етническото самосъзнание при циганите е тристепенен - съзнание за принадлежност към гадена група, съзнание за принадлежност към общоциганската общност и съзнание за принадлежност към макрообществото, в което живеят (вариант - към отделна негова част) или в което са живяли преди. При различни исторически условия и най-вече съобразно груповата принадлежност различните степени на тази структура може да излизат на челно място и да припокриват останалите, но без да ги обезличават напълно, като са възможни различни съчетания, както и разслояването на отделните степени на йерархичните пластове.

Най-често срещаният вариант е на първо място да стои съзнанието за групова принадлежност като изразител на етническата характеристика, като естествената основа за такова самосъзнание е степента на запазеност на съответната група според хипотетичния идеален модел. При това, в този план етническото самосъзнание може да бъде диференцирано и в рамките на вътрешногруповата йерархия и чрез съпоставяне между отделните групи от по-висок порядък.

Така напр. членът на една добре запазена група като "гастарите" ("сръбски цигани") се определя именно като такъв спрямо сходната по йерархия група на "калайджиите"; членовете на тези две групи вече са "кардараши" спрямо "ерлиите" (с две основни подразделения - български и турски цигани), в рамките на които са запазени следи и от по-раншно разделение на същински групи според първоначалния модел; общо членовете на всички тези групи заедно с румънските цигани ("лингурари", "урсари" и "маймунджи") вече са "роми" спрямо подразделенията от същия ранг в общоевропейски и световен мащаб ("синти", "житани", "мануши" и т.н.).

Втората степен от йерархията на етническото самосъзнание при циганите - за единство в рамките на една циганска общност - също се нуждае от съществени уточнения. Вярно е, за всички цигани всеки нециганин е "гаджо" (т.е. човек, който винаги си остава чужд), но представата за единството на цялата циганска общност почти винаги се намира в подчинено състояние спрямо съзнанието за групова принадлежност и само в сравнително редки случаи тя може да стане доминираща (при това без да припокрива груповото самосъзнание, а в съчетание с него). Такива случаи са обикновено